

KUSTBON

== Tidning för svenskarna i Estland ==

Årg. II.

Onsdagen den 20 augusti 1919.

№ 17.

Redaktionens adress: Revai, Riddaregatan 3.

Något om hemslöjd.

Under vår tid är det många, som intressera sig för gammalsvensk konst och bondekultur. Härute i Svenska Estland har mycket av dessamma bibehållits ända intill våra dagar, men medgivnas måste, att sådant ock här håller på att dö ut. Det vore därför skäl i att söka tillvarata det, som ännu finns kvar och på allt sätt uppmuntra arbetet för dess bibehållande.

Här vilja vi tala litet om hemslöjd. Dessa rader äro egentligen ägnade för dem av läsarne, som icke vetat av, att vi härute i förskingringen bevarat så mycket av gammal bondekultur, men vilja på samma gång även tjäna som en uppmaning för våra kustbor och öbor, att icke lägga bort de konstfärdigheter de lärt av fäderna, ty det är hederligt och ärligt att bibehålla det gammalsvenska, som fortlevt från led till led hos våra förfäder.

Först då i all korthet om manlig slöjd. Männen ha här i allmänhet fallenhet för snickerislöjd, så att nästan varje mansperson besitter färdigheten att tillvärka alla träsaker, som behövas i ett hushåll och lantbruk. Skada bara, att ingen gjort något för att uppmuntra detta hederliga arbete och ytterligare utveckla denna gamla konst. En anses icke för en värklig karl, om en icke kan hantera yxa, kniv, mäjsel och hyvel och icke själv är i stånd att tillvärka t. ex. en träske. Den fästman är beklaglig, ja olycklig, som icke själv kan förfärdiga sin brudsäng. I vanliga fall tillreder en bonde själv sina åkerbruksredskap, såsom plogar, harvor m. m. Från fabriken utgångna redskap användas ännu mycket sällan på vissa orter. Man nöjer sig i stället med en ärder, som bonden själv tillvärkat av trä med en järn bill-

spets. Harvarna äro lika enkla hemgjorda. (Detta, att man nöjer sig med så enkla jordbruksredskap, kan man dock icke berömma, ty härigenom har jordbruket blivit efter). Dessutom förstår en stor del av bönderna själva förfärdiga sina vagnar och slädar. På de långa vinterkvällarna slöjdar man träskeदार — till bröllop och andra fester brukar man ibland snickra till 100 stycken sådana, — mjölkkeär, ämbar, vannon, turnor samt andra vatten- och även matkeär. Ett hus möbleman, såsom stolar, bord, skåp m. m. tillagas naturligtvis också hemma.

En anmärkning, som jag skulle vilja göra mot vår manliga hemslöjd är, att den lämnar mycket övrigt att önska i skönhetsväg. I allmänhet är skönhets- och smaksinnet mycket litet utvecklat hos oss. Under lämplig ledning skulle dock denna brist kunna avhjälpas.

Om slöjdfärdigheten ansågs ombärlig för en mansperson, så voro fordringarna härutinnan ännu större när det gällde kvinnan och äro det ännu. En ung kvinna måste därför alltid själv kunna sticka sina strumpor, väva och sy sig ny skjol, väva sig „stor ylle duk“ m. m. Så väl män som kvinnor använda här i allmänhet hemväda kläder. Kvinnorna klippa själva sin ull av fåren, karda och spinna samt väva den. På samma sätt föredla de själva linät och hampan. Särskilda skräddare finnas dock. En kvinnas fingrar äro alltid i rörelse, när hon icke är upptagen av husliga göromål. När hon går på en väg, så håller hon t. o. m. på att sticka på en strumpa eller en handske. Unga flickor kunna i mörket sysselsätta sig med stickning under det de livligt samtala med varandra. På några orter kunna unga kvinnor t. o. m. skaffa sig extra inkomster genom denna handfärdighet. De förfärdiga stora bunter

ylle och halvyllle strumpor, som de sedan försälja i städerna. Särskilt på Ormsö äro kvinnorna ryktbara för denna handel. Detta arbete till egen fördel utföra de unga flickorna på sina fristunder.

Här skall jag omnämna en annan gammal svensk slöjd, nämligen „knipel“ (knyppekunsten). Denna urgamla kvinnoslöjd förekommer icke överallt bland oss. Det är endast på Rågöarna, i Wichterpal och i Korkis som den sedan äldre tider fortlever. Denna konst är långt ifrån enkel. De spetsar, som man färdigknypplar, se mycket fina och prydliga samt konstnärliga ut och äro i marknaden vida mera eftersökta, än de vanliga virkade spetsarna. Genom denna slöjd har många flickor på Rågöarna, i Korkis och i Wichterpal kunnat förtjäna sig några hundra mark, som hon sparar för den onda dagen. Knyppla bruka vanligen endast de unga flickorna på sina lediga stunder, men ofta sysselsätta sig även de äldre kvinnorna härmed. På kvällen samlas en hel hop unga flickor hos någon granne. Alla ha knyppeledynorna med sig. De sätta sig alla kring ett bord, på vilket knyppeledynorna ställas, och under det de muntert samtala med varandra kasta de sina knyppelepinnar försiktigt mellan de vita trådarna.

Ingen har här uppmuntrat denna slöjd, varför den också redan håller på att dö ut. Men det vore skäl i att fortsätta med denna konst.

N. B.

En hälsning från Sverige.

(För Kustbon av redaktören för Västmanlands-Läns Tidning Carl Mangård, som nyligen besökt Svenska Estland.)

Efter ett tyvärr allt för kort besök på Ormsö, där jag gästfritt mottogs i minister Pöhl's familj, känner jag ett starkt behov av att genom Kustbon sända en varm hälsning till alla svenska fränder i Estland.

Det kännes underligt för en man från det modärna Sverige att sätta sin fot på edra karga öar. Allt vittnar om att ni sedan sekler bevarat fädernaärvda seder och bruk, den gammalsvenska enkelheten och flärdfriheten och framför allt det gamla svenska språket. Det gjorde mig varmt om hjärtat att höra modersmålet så pass rent och

förståeligt klinga mig tillmötes ur era små grå stugor. Med glädje erfor jag också att hos er fortlever en stark känsla av samhörighet med edert stamland och ni längta efter att få knyta kulturella förbindelser med Sverges folk.

Då jag icke kunnat undgå att märka hurusom till följd av edert avskilda läge tiden ridit eder förbi, hurusom ni ännu lida av sviferna av ett månghundraårigt ekonomiskt och kulturellt förtryck och hurusom det snart 5-åriga kriget än ytterligare utarmat era hem, måste jag djupt beklaga att Sverige gjort så litet för sina stamförvanter på andra sidan Östersjön. Frändskapens lag bör bjuda Sverge att hädanefter komma eder till hjälp så långt som möjligt. De händer ni sträcka mot Sverge, som sedan mer än tvåhundra år lever i er hägkomst som ett härligt frihetens land, måste mötas av svenska händer, villiga att stödja eder i den förestående kulturkampen. Den spillra av den svenska folkstammen som Estlands 8.000 svenskar utgöra får icke spårlöst sjunka i havet, får icke andligen dö i brist på sympati och verkamt intresse från rikssvensk sida.

Lyckligtvis äga ni bland eder män, som förstå tidens krav och offervilligt sätta in sina krafter för att socialt och kulturellt höja Estlands svenska folkelement. Det gäller att plöja djupare i jord och sinne. Friskt mod och raska tag, det är svensk lösen!

Vi hoppas här hemma i Sverige att Estlands nyvordna frihet skall beteckna också eder frihet, att ni måtte erhålla den kulturella autonomi, som är ett livsvillkor för eder fria växt och som skall bringa rika skördar att mogna också på edra karga öar och skär. Estlands fana bör sorgens färg. Nöden och sorgen ha hittills präglat ert strävsamma liv. Må solen stråla över er framtid!

Stockholm den 6. aug. 1919.

Carl Mangård.

Svenska Estland.

Nikolai Blees har av regeringen tillfälligt utnämnts till svensk folksekreterare vid Kultusministeriet.

Gammal-Svensky erhåller hjälp från Sverige.

För några veckor sedan omtalade vi det svåra läge, i vilket svenskarna i den vid Dnjeprs strand

neré i Ukraina belägna Gammal-Svenskby befinna sig. Efter krigets lidande ha de blivit utsatta för synnerligen svåra prövningar under bolsjevikherradömet. Och som befolkningen i Gammal-Svenskby utgöres av enbart mindre bemedlade jordbrukare och arbetare, hotas den av ekonomisk ruin och undergång.

Ett stort antal personer i Sverige med prins Carl i spetsen utfärdade därför ett upprop om insamling till förmån för våra betryckta stamförvanter där nere. Meningen är att söka få ihop en fond, vars avkastning vore tillräcklig för upprätthållandet av det svenska språket i skolundervisning och gudstjänstliv. Fonden överlämnas till Uppsala domkapitel, som kommer att förvalta densamma. Skulle tillräckligt med medel inkomma, bliva även våra gammal-svenskar i Rigabukten och på estländska kusten ihågkomna, skriver Stockholms-Tidningen.

Förra Nargö kommun, som från 1914 varit förenad med kommunen Hark, kommer enligt Harriens kretsråds beslut att ånyo bildas till en självständig kommun.

Politiska nyheter.

Ur Estniska Högkvarterets rapporter.

Den 13 augusti.

I Jamburg-riktningen blev fiendens anfall mellan insjöarna Kopenskoje och Glubokaja tillbaka visad.

I Pötalov-riktningen häftiga strider utmed hela fronten. Fiendens motanfall vid byarna Dergovo och Loginä tillbakavisades.

Den 14 augusti.

I Ostrov-riktningen häftig eldväxling mellan vårt pansartåg och fiendens pansartåg samt mellan batterierna.

I Pötalov-riktningen blevo fiendens upprepade gånger med tillhjälp av kanoneld företagna anfall på byarna Djergovo och Logieno tillbakaslagna med stora förluster för fienden.

I Reshitsha-riktningen tillbakaslogs fiendens anfall vid byn Pokroti.

I Jamburg-riktningen bombarderade våra batterier fiendens ställningar vid insjöarna Kopenskoje och Glubokaja.

Den 15 augusti.

I Porhov-riktningen lyckades fienden erövra byn Malakovka, varest delar av nordarmén voro inkvarterade. Fiendens vidare framåttagande förhindrades av våra trupper.

Enligt meddelande utbröt den 13 dennes kl. 1 på dagen en stor eldsvåda i Kronstad.

Den 16 augusti.

I Luga-riktningen. Fienden sökte anfälla byn Bogonje, men blev tillbakavisad med vår böss- och kulspruteld. Vid byn Liipa fortgä häftiga strider.

Den 17 augusti.

I Porhov-riktningen voro våra trupper efter häftiga strider tvungna att lämna byarna Torista, Sapolje, Soredjeva och Valashova. Striderna fortfara.

Enligt rapportmeddelanden pågå i alla riktningar häftiga strider.

Strödda meddelanden.

Lui Olesk har den 14 augusti av regeringen utnämnts till Republikens prokurör.

Republikens Styrelse har den 15 aug. beslutat ge Inrikesministern i uppdrag att för alltid förhindra och avsluta tyska tidningen „Revaler Zeitung's“ utgivande.

Republikens Styrelse har den 16 aug. beslutat stadfästa förordningen om frihandel beträffande säden.

Kustbon angripes även i estniska pressen.

I estniska tidningen „Sotsialdemokraat“ nr 159 anfaller Kustbon för att den i nr 12 i sin inledning till „Farbror Svenskes“ skrivelse „Våra nya fiender“ skall ha förnärmat esterna och socialdemokraterna samt stämplat dem för baronfientlighet och frågar, vad svenskarna själva tycka om sitt organs förfaringsätt.

Härpå får redaktionen svara, att den estniska tidningens beskyllning är alldeles obefogad och

ett misstag. Kustbon har aldrig stämplat esterna för att de vore „råa, obildade „röda“. Kustbon talade endast om ställningen till lantvärnets uppträdande utan att i någon mån ha låtit påskina, att esterna vore oförskämda m. m. Tvärtom: Kustbon berömde estniska soldaternas tapperhet just mot lantvärdet samt talade om i vilka ordalag estniska pressen men även svenskar fördömde det dåvarande uppträdandet samt ställde även svenskarne på deras sida, som lidit förtryck m. m.

Det är och blir en gåta, huru man kan anfalla oss för sådant, som icke ens stod att läsa mellan raderna. Såsom anhängare till Eestis självständighet ogilla även vi lantvärnets uppträdande och försvara aldrig feodalismen, men vi behålla oss rättigheten att vara återhållsamma och avstå från att använda låga och råa uttryck samt vilja vinnlägga oss om att använda ett hyvsat språk, då vi ju vilja leva i fred med våra grannar och vår uppgift förresten är att arbeta för vårt folks förädling. Och det kan dock ingen förtycka oss och anfalla oss för.

Det är sant: vi vilja vara taktfulla, men taktfullhet och att inställa sig hos baronerna äro två skilda saker. — Det är rent av märkvärdigt! Tyskarna angripa oss i sin press för taktlöshet, att vi med ussla medel vilja bekräfta vår trohet mot esterna och inställa oss hos dem, men icke desstomindre beskyllas vi i tidningen „Sotsialdemokraat“ för „baronvänlighet“ och att vi, genom att låta påskina, att endast esterna vore skulden till allt klass- och tyskhät i landet, själva vilja inställa oss hos tyskarne för att icke förgå dem.

Det är simpelt att utan orsak anfalla oss!

Öppet brev till svenskarna i Estland.

Kära bröder och systrar i förskingringen!

Under min vistelse i Estland har jag med intresse och förståelse följt Eder hårda kamp för självbevarelsen, eder strävan att kunna bevara en svensk, självständig församling i staten, en fri svensk utpost å den jord Ni bygga och bebo fjärran från det land, där Edra förfäders vagga en

gång stått och dit Ni väl någon gång skickat en längtande tanke över havet.

Jag har sett Eder kamp för bibehållandet av vårt gamla kära modersmål oskört och för den fäderneärvda kultur, som gått i arv till Eder genom sekel till sekel och från släkte till släkte.

Eder kamp är hård och jordmänen karg och svårarbetad. Och Ni äro ett fåtal mot den stora massan och de härskande och bestämmande i landet. Men om Ni arbeta oförtrutet och hålla tillsammans skola Ni nog med tiden vinna mark och terräng för Edra mål och livsintressen.

Ni böra även kunna påräkna hjälp, sympati och en stödjande brodershand från det gamla moderlandet.

Genom vissa inflytelserika personers initiativ har på sistone bildats en riksförening i Sverige, som har till uppgift att verka för „svenskhetsens bevarande i utlandet.“

Den är ämnad att bli en föreningslänk mellan rikssvenskar och våra bröder och systrar i förskingringen.

Vi hoppas att denna förening måtte bli till mycket gagn och välsignelse; en bryggå och bro mellan svenskar i in- och utlandet.

— Får avsluta mitt brev med en hjärtlig hälsning till alla svenskar i Estland och en varm vädjan att icke tröttna att arbeta för svenskhetens sak härute. Framför allt, att bevara Eder fäderneärvda kultur och bibehålla vårt gamla kära svenska språk fritt och rent från främmande uttal.

Så länge vi äga en fosterjord
där solen än lyser och glöder
och så länge hjärtan klappa i nord:
vi glömma ej Eder å främmande jord,
våra svenska systrar och bröder.

Imastu sanatorium i juli.

Erik P—n.

Rättelse.

I n:r 16 officiella meddelanden § 18 anm. 2 står „refender“, läs referenter.

Redaktionen.